הגמרא מקשה סתירה בין ברייתות: **וְהָתַנְיָא**, **שֶׁהַכֶּלֶב וְהַגְּדִי שֶׁדִּלְגוּ** ושברו את הכלים, **בֵּין** אם דילגו **מִלְמַעְלָה לְמַטָּה**, **וּבֵין** אם דילגו **מִלְמַטָּה לְמַעְלָה**, **פְּטוּרִין** הבעלים מתשלום הנזק, והרי זה סותר למה שנתבאר בברייתא לעיל, שאם דילגו מלמעלה למטה חייבים הבעלים בנזק שלם.

מתרצת הגמרא: **תַּרְגְּמָא רַב פָּפָּא דְּאַפֵּיךְ מֵיפַּךְ** – שהפכו הכלב והגדי את טבעם, ודילגו שלא כדרכם. שבאופן רגיל דרך הגדי לקפוץ בבת אחת, ודרך הכלב להיסרך ולהאחז בציפורניו ולקפוץ, ואילו כאן דילג **הַכַּלְבָּא בְּזִקְיָרָא** – בקפיצה כדרך הגדי, **וְגַדְיָא בְּקִרְיָא** – ואילו הגדי נסרך ונאחז בציפורניו וקפץ כדרך הכלב, ולפיכך פטורים הבעלים, אך הברייתא לעיל עוסקת באופן שדילגו כדרכם, ולפיכך כשדילגו מלמעלה למטה חייבים הבעלים נזק שלם.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי אַמַּאי פְּטוּרִים** – מדוע פטורים הבעלים לגמרי, הרי דבר משונה הוא, והיה להם להתחייב בחצי נזק כדין קרן.

מתרצת הגמרא: שאכן כך היא כוונת הברייתא, **שְׁפָטוּר מְנֶזֶק שָׁלֵם וְחַיָּיבִין בַּחֲצִי נֶזֶק**, כדין נזקי קרן:

שנינו במשנה, **שֶׁהַכֶּלֶב שֶׁנָּטַל** חררה והלך לגדיש, ואכל את החררה ושרף את הגדיש, משלמים הבעלים על אכילת החררה נזק שלם כדין שן, ועל שריפת הגדיש חצי נזק:

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בגדרי חיוב אש: **אִיתְּמַר** – נאמרה מחלוקת בבית המדרש, מאיזה טעם יש לחייב אדם על נזקי אש.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֵשׁוֹ מְשׁוּם חֲצָיו – אדם המדליק אש ברשותו והלכה ושרפה ברשות חבירו, חייבתו התורה על כך מדין אדם המזיק, כאדם הזורק חץ ברשותו והלך החץ והזיק ברשות אחרת.

וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר אֵשׁוֹ מְשׁוּם מְמוֹנוֹ – חיוב אדם בנזקי אש הוא מדין ממונו המזיק, שכשם שיש לחייב אדם על שורו או בורו שהזיקו, מאחר שפשע בכך שלא שמרם, כמו כן יש לחייבו על אישו שהלכה והזיקה, שפשע בכך שלא שמרה.

מבררת הגמרא: **וְרֵישׁ לָקִישׁ מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי יוֹחָנָן** שטעם החיוב הוא משום אדם המזיק כמו בזורק חץ.

אָמַר לָךְ ריש לקיש, אין לדמות אש לחיצים, מאחר **שֶׁחֲצָיו מְכֹחוֹ קָאָזֵל** – החיצים הולכים ומזיקים מכוחו של האדם הזורקם, **אֲבָל אֵשׁ לֹא מְכֹחוֹ קָאָזֵל** – ואילו האש אינה הולכת מכוחו של המדליק, אלא מעצמה היא מתפשטת למרחוק, ועל כן לא ניתן לחייב את המדליק אלא משום שפשע ולא שמר על ממונו.

שבה הגמרא ומבררת, **וְרַבִּי יוֹחָנָן מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרֵישׁ לָקִישׁ** שטעם החיוב הוא משום שלא שמר על ממונו שלא יזיק.

אָמַר לָךְ רבי יוחנן, אין לדמות אש לממונו המזיק, מאחר **שֶׁמְּמוֹנָא אִית בֵּיהּ מַמָּשָׁא** – ממונו המזיק יש בו ממשות, ולפיכך ניתן לחייב את בעליו על נזקיו, **הָא לֵית בֵּיהּ מַמָּשָׁא** – ואילו השלהבת השורפת אין בה ממשות, ועל כן לא ניתן לחייב את המדליק אלא משום אדם המזיק בזורק חץ.

הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש מן המשנה: **תְּנַן, הַכֶּלֶב שֶׁנָּטַל חֲרָרָה** ושרף עמה את הגדיש, יש לחייב את בעליו חצי נזק על שריפת הגדיש **כו'. בְּשֶׁלָּמָּא לְמַאן דְּאָמַר אֵשׁוֹ מְשׁוּם חֲצָיו** – לדעת רבי יוחנן הסובר שחיוב האש הוא כזורק חץ, מבואר מדוע יש לחייב את הבעלים חצי נזק על הגדיש, מאחר שאש זו שהבעיר הכלב בגדיש **חֲצָיו דְּכֶלֶב הוּא** – הרי זה כמו שזרק הכלב חץ והזיק בו, שיש לחייב את בעליו חצי נזק כדין צרורות, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אֵשׁוֹ מְשׁוּם מְמוֹנוֹ** – אך לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב האש הוא משום ממונו המזיק, מדוע חייבים הבעלים לשלם על שריפת הגדיש, הרי **הָאי אֵשׁ לָאו מְמוֹנוֹ דְּכַלְבָּא הוּא** – אש זו אינה ממונו של בעל הכלב אלא של בעל החררה, וכיצד ניתן לחייב את בעל הכלב על כך.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רֵישׁ לָקִישׁ, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן דְּאַדְּיֵיהּ אַדְּוֵי** – המשנה עוסקת באופן שזרק הכלב את החררה על הגדיש, ואכלה שם, והציתה הגחלת את המקום שעליו נפלה, ומשם נתפשטה לכל הגדיש. ולפיכך הדין כך הוא, **דְּעַל** אכילת **הַחֲרָרָה מְשַׁלֵּם** הכלב נֶזֶק שָׁלֵם כדין שן ברשות הניזק, **וְעַל** שריפת **הַמָּקוֹם** שבו נפלה **הַנַּחֶלֶת מְשַׁלֵּם** הבעלים **חֲצִי נֶזֶק** כדין נזקי צרורות, שמאחר ומקום זה נשרף מיד בהנחת הגחלת, יש לחייבו מדין נזקי רגל, אך מכיון שלא הניח הכלב את הגחלת בידו ממש, אלא זרקה מכוחו, לפיכך אינו חייב אלא חצי נזק. **וְעַל** נזק שריפת **הַגָּדִישׁ כּוּלֵּהּ פָּטוּר** הבעלים, מאחר שנזק זה לא נעשה מיד על ידי הכלב, אלא האש התפשטה מעצמה ושרפה הגדיש, ומאחר שלדעת ריש לקיש חיוב אש הוא מדין ממונו המזיק, לא ניתן לחייב בזה את בעל הכלב, שהרי אין הגחלת ממונו.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יבאר רבי יוחנן את דברי המשנה: **וְרַבִּי יוֹחָנָן** סובר שהמשנה עוסקת באופן **דְּאַנְּחֵהּ אַנּוּחֵי** – שהניח הכלב את החררה עם הגחלת על הגדיש, והדין כך הוא, **עַל** נזק אכילת **הַחֲרָרָה וְעַל** נזק שריפת **הַמָּקוֹם** שבו הניח הכלב את **הַנַּחֶלֶת מְשַׁלֵּם** הבעלים **נֶזֶק שָׁלֵם**, על החררה משום שן ברשות הניזק, ועל מקום הגחלת משום רגל ברשות הניזק, שדרך הכלב ליטול חררה ממקומה ולהניחה בגדיש לאוכלה שם. **וְעַל** נזק שריפת שאר **הַגָּדִישׁ** שנתפשטה האש מעצמה, **מְשַׁלֵּם** בעל הכלב **חֲצִי נֶזֶק** כדין צרורות, שיש לדון נזק זה כחיצים שזרק הכלב והזיקו, שחייב בעליו בתשלום חצי הנזק, מדין צרורות.

הגמרא מקשה על ריש לקיש ממשנה: **תָּא שְׁמַע**, שנינו (להלן סב:), **נָמֵל** שהיה **טָעוּן פִּשְׁתָּן וְעָבַר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים**, ומאחר שהיה טעון בפשתן יותר מדאי **נִכְנְסָה פִּשְׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת** שהיתה בצד רשות הרבים, **וְדָלְקוּ בְּגֵרוֹ שֶׁל חֶנְוָונִי** – ונדלק הפשתן על ידי נרו של החנוני שהיה בחנות, **וְעל ידי כך הִדְלִיק אֶת הַבִּירָה** – שרף בית גדול שעמד שם. הדין הוא **שַׁבָּעַל הַגָּמָל חַיָּיב** על נזק שריפת הבירה. אך אם **הִנִּיחַ הַחֶנְוָונִי** את **נֵרוֹ מִבַּחוּץ** – מחוץ לחנות, ברשות הרבים, **הַחֶנְוָונִי חַיָּיב** בנזק שריפת הבירה, מאחר שפשע בכך שהניח את נרו ברשות הרבים.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּגֵר חֲנוּכָּה פָּטוּר – אם נר זה שהניח החנוני ברשות הרבים נר חנוכה היה, פטור החנוני על נזק שריפת הבירה, מאחר שברשות עשה, שהרי מצוה להניח נר חנוכה ברשות הרבים לפרסם הנס.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יש להקשות מן המשנה על דברי ריש לקיש: **בְּשֶׁלָּמָּא לְמַאן דְּאָמַר אֵשׁוֹ מְשׁוּם חֲצָיו** – לדעת רבי יוחנן הסובר שחיוב אש הוא מדין אדם המזיק כאדם הזורק חץ, מבואר מדוע חייב בעל הגמל בנזק שריפת הבירה, שהרי **חֲצָיו דְּגָמָל הוּא** – הגמל הוא שהדליק את הבירה, והרי זה כאילו זרק חיצים, ויש לחייב את בעליו חצי נזק מדין צרורות, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אֵשׁוֹ מְשׁוּם מְמוֹנוֹ** – אך לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב אש הוא משום ממונו המזיק, יש להקשות מדוע חייב בעל הגמל בנזק שריפת הבירה, הרי **הָאי אֵשׁ לָאו מְמוֹנָא דְּבַעַל גָּמָל הוּא** – אש זו אינה ממונו של בעל הגמל אלא של החנוני, ומדוע יש לחייב את בעל הגמל על נזקיה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ רֵישׁ לָקִישׁ, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן בְּמַסַּכְתָּא** [–מדלקת] **כָּל הַבִּירָה כּוּלָּהּ** – יש להעמיד את המשנה באופן שלא התפשטה האש מעצמה כלל, אלא שהיה הגמל עובר עם הפשתן הדולק על פני כל הבית הגדול, וכך שרף את כולו, ולפיכך יש לדון את שריפת הבית כולו כמקום הנחת הגחלת, וחייב בעל הגמל משום נזקי רגל ברשות הניזק, ולא מדין נזקי אש.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** שהדליק הגמל בעצמו את כל הבירה, **אֵימָא סֵיפָא** – כיצד ניתן לבאר את הסיפא של המשנה, שבה נאמר **שֶׁאִם הִנִּיחַ הַחֶנְוָונִי** את **נֵרוֹ מִבַּחוּץ** ועל ידי כך נדלק הפשתן, **הַחֶנְוָונִי חַיָּיב** על נזק שריפת הבירה, **וְאִי בְּמַסַּכְתָּא** – ואם המשנה עוסקת באופן שהיה הגמל עובר על פני כל הבירה ומדליקה, אם כן **אַמַּאי חַיָּיב** החנוני ולא בעל הגמל, הרי פשע בעל הגמל בכך שלא מנע מהגמל לשרוף את הבירה כולה.

מתרצת הגמרא: **בְּשֶׁעָמְדָה** – המשנה עוסקת באופן שעמד הגמל על יד הבירה, והיה משא הפשתן שעליו גדול כנגד הבירה כולה, וכך שרף את הבירה, ולפיכך חייב החנוני באופן שהניח נרו מבחוץ.

שבה הגמרא ומקשה: אם **עָמְדָה וְסַכְּכָה כָּל שֶׁכֵּן דְּהֶחֱנָונִי פָּטוּר**

המשך בעמוד קנה

וּבַעַל גָּמָל חַיָּיב, שהרי פשע בעל הגמל בכך שנתן לגמל לעמוד במקומו ולשרוף את הבירה, ולא מיהר להוליכו משם.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא בַּר מָנוֹחַ מִשְׁמֵיהּ דְּרַב אִיקָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן שֶׁעָמְדָה לְהַטִּיל מֵימֶיהָ** – המשנה עוסקת באופן שעמד הגמל להטיל מימיו, ובשעה שעומד כך לא ניתן להזיזו ממקומו, ובאותה שעה נשרפה הבירה כולה מן המשא שעל הגמל שהיה כנגד כל הבירה, ולפיכך אם הניח חנוני נרו מבחוץ חייב בתשלום כל הנזק, מאחר שבעל הגמל אנוס הוא, שלא היה יכול להזיז את הגמל ממקומו.

עתה מבארת הגמרא את טעם הדינים המפורשים בברייתא: בְּרִישָׁא העוסקת באופן שנכנס הפשתן לתוך החנות ונדלק שם, הדין הוא שֶׁבַּעַל הַגָּמָל חַיָּיב בתשלום הנזק, משום דְּלֹא אִיכְּפִּי לֵיהּ לְאַפּוֹשֵׁי בְּטַעֲיָנָה – לא היה לו להרבות בטעינת הפשתן עד כדי שיכנס לתוך החנות. ובְּסֵיפָא העוסקת באופן שהניח החנוני את נרו מבחוץ, הדין הוא שֶׁהֶחָנְוָנִי חַיָּיב בתשלום הנזק, משום דְּלֹא אִיכְּפִּי לֵיהּ לְאַנּוחֵי נֵרוֹ מֵאַבָּרַאי – לא היה לו להניח את נרו מבחוץ.

הגמרא מקשה על ריש לקיש מדברי המשנה להלן: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה (להלן סא:), שאדם הַמַּדְלִיק אֶת הַנֵּרִישׁ של חבירו, וְהָיָה גְּדִי כָּפוּת [– קשור] לוֹ – לגדיש, וְכן היה עֶבֶד כנעני עומד סָמוּךְ לוֹ – לגדיש, וְנִשְׂרָף הגדי והעבד עִמּוֹ – עם הגדיש, חַיָּיב המדליק בתשלום נזקי הגדי והגדיש, אך פטור על הריגת העבד, מאחר שהיה לו לברוח מן הדליקה.

ואם היה הָעֶבֶד כָּפוּת לוֹ – לגדיש, וּגְדִי סָמוּךְ לוֹ, וְנִשְׂרָף העבד והגדי עִמּוֹ – עם הגדיש, פָּטוּר המדליק מתשלום נזקי הגדי והגדיש, מאחר שחייב הוא מיתה על הריגת העבד הכפות, והדין הוא שאדם המתחייב מיתה וממון על מעשה אחד, נהרג ואינו משלם.

ועתה מבארת הגמרא את הקושיא מן המשנה על ריש לקיש: בְּשֶׁלָּמָא לְמַאן דְּאָמַר אִשּׁוֹ מְשׁוּם חִצָּיו – לדעת רבי יוחנן הסובר שחיוב המדליק אש הוא משום זורק חץ, מבואר מדוע אדם השולח בעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור בדיני אדם, מאחר שחִצָּיו דְּחֵרֵשׁ הוּא – הרי זה כאילו זרק החרש חץ והזיק, שאין לחייב את השולחו על כך.

אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אִשּׁוֹ מְשׁוּם מָמוֹנוֹ – אך לדעת ריש לקיש הסובר שחיוב המדליק אש הוא על שלא שמר את ממונו שלא יזיק, יש להקשות מדוע פטור המוסר בעירה לחרש שוטה וקטן, הרי אֵילּוּ מָסַר את שׁוֹרוֹ לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן והזיק השור, הָכִי נַמִּי דְּלֹא מֵיחַיַּיב – האם אינו מתחייב בתשלום הנזק, הרי ממונו הוא שהזיק, ושנינו לעיל (י.) שחייב הוא בתשלום הנזק, ואם כן אף במוסר להם את האש שהיא ממונו יש לחייבו על ממונו המזיק.

מתרצת הגמרא, הָא אַתְּמַר עָלָהּ – הרי נאמר בבית המדרש על דברי המשנה, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מַשְׁמֵיהּ דְּחִזְקִיָּה, לֹא שָׁנוּ במשנה שפטור המשלח את הדליקה ביד חרש שוטה וקטן, אֶלָּא בְּשֶׁמָּסַר לוֹ גַּחֶלֶת [– גחלים עמומות] וְלִיבָּה – הבעיר אותם החרש עד שהפכו ללהבה ששרפה ממון של אחר, שבאופן כזה החרש הוא המזיק, ולא פשע המשלח בשמירת ממונו, אֲבָל אִם מָסַר לוֹ שַׁלְהֶבֶת המזומנת לשרוף, חַיָּיב המשלח, מַאי טַעְמָא, כְּרֵי הֵיזֵיקָא – היזק זה הוא ברור ומזומן לבוא, ולפיכך יש לחייב את המשלח על שפשע בשמירת ממונו המזיק, כשם שחייב על מסירת שורו ביד חרש שוטה וקטן.

עתה מבארת הגמרא כיצד מעמיד רבי יוחנן את המשנה: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ אם מסר המשלח ביד החרש שַׁלְהֶבֶת המזומנת להזיק, מכל מקום פָּטוּר הוא מתשלום הנזק, קָסָבַר צְרָכָהּ דְּחֵרֵשׁ הָא גָּרִים – מאחר שסובר שאחיזת החרש היא שגרמה לנזק זה ולא מעשה המשלח, שהרי לשיטתו חיוב המדליק אש הוא כזורק חץ, ועל כן אף באופן זה יש לדון כאילו זרק החרש חץ והזיק, ופטור המשלח. לֹא מֵיחַיַּיב – ואין המשלח חייב לדעת רבי יוחנן, עַד דְּמָסַר לֵיהּ לחרש, גַּוָּוזָא – עצים יבשים שנתפסת בהם האש בקלות, סֵילְתָא – עצים קטנים דקים המשמשים להבערת האש, וּשְׁרָנָא – ועמם מסר לו נר דולק, שבאופן כזה ודאי פשע המשלח, והרי זה כאילו זרק הוא עצמו חץ והזיק, ועל כן יש לחייבו בתשלום הנזק.

הגמרא מביאה ראיות לדברי רבי יוחנן: אָמַר רָבָא, קְרָא וּמַתְנִיתָא מְסַיְּיעֵי לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן – יש להוכיח כדברי רבי יוחנן שחיוב המבעיר אש הוא כזורק חץ, בין מלשון הכתוב, ובין מברייתא.

קְרָא – הראיה מהמקרא היא, דִּכְתִיב (שמות כב ה) 'כִּי תֵּצֵא אֵשׁ וּמָצְאָה קֹצִים וְנֶאֱכַל גָּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה', ולשון הכתוב 'תֵּצֵא' משמע שמדובר שהאש יצאה מֵעַצְמָהּ, דהיינו שהדליק אש בתוך רשותו והלכה והזיקה בשל חבירו, ועל כך ממשיך הכתוב ואומר 'שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם הַמַּבְעִיר אֶת הַבָּעֵרָה', רואים אנו שהפסוק קורא לבעל האש 'מבעיר', כאילו הבעיר בעצמו את האש ברשות חבירו, אף על פי שהאש יצאה מעצמה, שְׁמַע מִינָּהּ – יש ללמוד מכאן שאֵשׁוֹ מְשׁוּם חִצָּיו – שאדם המדליק אש ברשותו ונתפשטה למקום אחר, נידון כזורק חץ לרשות אחר ומזיק, ולפיכך קראו הכתוב 'מבעיר'.

והראיה מהמַתְנִיתָא היא, דְּתַנְיָא, שנינו בברייתא, פָּתַח הַכָּתוּב במשנה (להלן נט:), שאדם הַשּׁוֹלֵחַ אֶת הַבְּעֵירָה [– הדליקה] בְּיַד חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, והלכו הם ושרפו ממון של אדם אחר על ידי דליקה זו, פָּטוּר המשלח מִדִּינֵי אָדָם – שלא ניתן לחייבו על כך ממון בבית דין, וְחַיָּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם – אך אינו יוצא ידי חובתו בדין שמים עד שישלם הנזק מכיסו.